

Межі можливого. Перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами у кримінальному провадженні

Олександр Дроздов
адвокат, заслужений юрист України, д.ю.н., доцент

Ірина Гловюк
адвокат, заслужений юрист України, д.ю.н., професор

У одній з постанов ККС ВС, яка супроводжується окремою думкою судді, піднято важливі питання стосовно меж перегляду судового рішення за нововиявленими обставинами. Фактичні обставини справи, виходячи зі змісту постанови, такі. Вироком Тиврівського районного суду Вінницької області від 10 березня 2020 р. Особу_1 засуджено за ч. 4 ст. 296 КК України до покарання у вигляді позбавлення волі на строк 4 роки. На підставі ст. 75 КК України його звільнено від відбування покарання з випробуванням з іспитовим строком 1 рік з покладенням обов'язків, передбачених ст. 76 КК України. Засуджений у порядку ст. 460 КПК України звернувся з заявою до місцевого суду про перегляд вироку за нововиявленими обставинами. У своїй заяві він зазначив, що підставою для перегляду вважає те, що на момент розгляду кримінального провадження ні сторони обвинувачення, ні сторони захисту не було відомо про свідка, який був очевидцем конфлікту між ним та потерпілим.

Вироком Тиврівського районного суду Вінницької області від 17 вересня 2020 р. заяву засудженого про перегляд за нововиявленими обставинами вироку від 10 березня 2020 р. задоволено. Вирок скасовано, Особу_1 визнано невинуватою та виправдано за ч. 4 ст. 296 КК України. Ухвалою Вінницького апеляційного суду від 24 листопада 2020 р. вирок Тиврівського районного суду Вінницької області від 17 вересня 2020 р. скасовано, заяву засудженого про перегляд вироку за нововиявленими обставинами залишено без задоволення.

Отже, виникає питання: що є предметом перегляду, якщо оскаржується вирок за результатами розгляду заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами?

Конвенційні стандарти та національна регламентація

Як відомо, ст. 2 КПК одним з завдань кримінального провадження визначено, щоб до кожного учасника провадження була застосована належна правова процедура. Ч. 2 ст. 467 гл. 34 «Провадження за нововиявленими або виключними обставинами» КПК встановлено, що судові рішення за наслідками кримінального провадження за нововиявленими або виключними обставинами може бути оскаржене в порядку, передбаченому КПК для оскарження судових рішень суду відповідної інстанції. З набранням законної сили новим судовим рішенням втрачають законну силу судові рішення інших судів у цьому кримінальному провадженні. Відомо також, що кожному гарантується право на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності суду, слідчого судді, прокурора, слідчого в порядку, передбаченому ст. 24 КПК.

У ч. 1 ст. 404 КПК «Межі перегляду судом апеляційної інстанції» зазначається, що суд апеляційної інстанції переглядає судові рішення суду першої інстанції у межах апеляційної скарги. Втім, апеляційний суд вправі вийти за межі апеляційних вимог, якщо цим не погіршується становище обвинуваченого чи особи, щодо якої вирішувалося питання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру. Якщо розгляд апеляційної скарги дає підстави для прийняття рішення на користь осіб, в інтересах яких апеляційні скарги не надійшли, суд апеляційної інстанції зобов'язаний прийняти таке рішення (ч. 2 цієї статті КПК).

Апеляційний розгляд здійснюється згідно з правилами судового розгляду в суді першої інстанції з урахуванням особливостей, передбачених гл. 31 КПК (ч. 1 ст. 405 КПК). Своєю чергою, суд касаційної інстанції переглядає судові рішення судів першої та апеляційної інстанцій у межах касаційної скарги. Касаційний суд вправі вийти за межі касаційних вимог, якщо цим не погіршується становище засудженого, виправданого чи особи, стосовно якої вирішувалося питання про застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру. Якщо задоволення скарги дає підстави для прийняття рішення на користь інших засуджених, від яких не надійшли скарги, суд касаційної інстанції зобов'язаний прийняти таке рішення (ч. 2 ст. 433 КПК).

У ч. 1 ст. 434 КПК зазначається, що касаційний розгляд здійснюється згідно з правилами розгляду в суді апеляційної інстанції з урахуванням особливостей, передбачених гл. 32 КПК.

Ст. 6 §1 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (далі — Конвенція) застосовується протягом усього провадження, метою якого є встановлення обґрунтованості кримінального обвинувачення, включно зі стадією проголошення вироку (наприклад, процедури, пов'язані з конфіскацією, дозволяють національним судам оцінити розмір, який треба застосувати у постанові про конфіскацію, як у рішенні Європейського суду з прав людини (далі — ЄСПЛ) у справі «Філіпс проти Сполученого Королівства» (§39).

Зрештою, ст. 6 Конвенції не застосовується до провадження, метою якого є поновлення розгляду справи, оскільки особа, котра просить про це, і вирок відносно якої набув законної сили, не є обвинуваченою у вчиненні кримінального правопорушення у розумінні цієї статті («Морейра Ферейра проти Португалії № 2», §60–61; «Фішер проти Австрії»). Лише нове провадження, котре розпочалось після отримання дозволу на поновлення розгляду справи, може вважатись таким, що стосується встановлення обґрунтованості кримінального обвинувачення («Леффлер проти Австрії», §18–19).

Та якщо додатковий засіб судового захисту автоматично або за певних обставин призводить до повного повторного розгляду справи, ст. 6 застосовується до судового провадження в звичайний спосіб. Крім того, Суд постановив, що ст. 6 застосовується у деяких випадках, коли провадження хоча й характеризується як «надзвичайне» або «виняткове» у національному законодавстві, та вважається подібним за своїм характером і сферою дії до звичайного апеляційного провадження, і національна характеристика провадження не вважається вирішальною для питання про застосування. Як підсумок, характер, обсяг та особливості надзвичайної процедури у відповідній правовій системі можуть бути такими, які підпорядковують цю процедуру сфері дії ст. 6 Конвенції («Морейра Ферейра проти Португалії № 2», §60–72) (посібник зі ст. 6 Європейської конвенції з прав людини. «Право на справедливий суд (кримінально-процесуальний аспект).

У §1 «Суд і підсудність» ст. 30 гл. 30 КПК зазначається, що у кримінальному провадженні правосуддя здійснюється лише судом згідно з правилами, передбаченими КПК. Відповідно до ч. 1 ст. 463 КПК, заява про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами подається до суду тієї інстанції, який першим допустив помилку внаслідок незнання про існування таких обставин, крім випадку, передбаченого ч. 3 цієї статті. Розглядається судом така заява протягом 2 місяців з дня її надходження згідно з правилами, передбаченими КПК для кримінального провадження в суді тієї інстанції, яка здійснює перегляд (ч. 1 ст. 466 КПК).

Таким чином, з урахуванням наведеної релевантної практики ЄСПЛ та спеціальних норм КПК чітко встановлена підсудність щодо розгляду заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами суду тієї інстанції, який першим допустив помилку внаслідок незнання про існування таких обставин. Виходячи з наведеної фабули, таким судом був суд першої інстанції. А тому саме цей суд здійснив перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами.

Судове тлумачення: питання належної правової процедури

ККС ВС у цитованій постанові вказав: «Суд апеляційної інстанції, перевірявши доводи апеляційної скарги прокурора та обставини, на які

посилався Особа_1 у заяві, з дотриманням вимог ст. 459, 466, 467 КПК України, належним чином умотивувавши своє рішення, дійшов правильного висновку про те, що в зазначеній заяві не було належним чином обґрунтовано необхідність визнання зазначених обставин нововиявленими у якості підстави для перегляду попереднього судового рішення. Колегія суддів вбачає, що в цьому випадку, враховуючи, що апеляційний перегляд рішення суду першої інстанції здійснювався в порядку екстраординарної процедури, колегія суддів апеляційного суду правильно спершу оцінила в межах доводів апеляційної скарги обґрунтованість підстав для ухвалення судом першої інстанції рішення про перегляд за нововиявленими обставинами попередньо ухваленого вироку місцевого суду, й дійшовши висновку про їх необґрунтованість, належно скасувала новий вирок місцевого суду та залишила без задоволення заяву Особи_1 про перегляд першого вироку».

Разом з тим, у окремій думці було вказано, що «аналіз повноважень суду апеляційної інстанції, які зазначені у ст. 407 КПК, дозволяє стверджувати, що з урахуванням наведеного цей суд вправі розглядати саме скарги на вирок або ухвалу суду першої інстанції, а не заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами. Адже, як вже зазначалося, для розгляду заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами гл. 34 КПК встановлена інша належна правова процедура. Таким чином, у вищих судових інстанціях заява про перегляд рішення за нововиявленими обставинами, яка була визнана прийнятною для перегляду судового рішення судом нижчої інстанції, не є предметом розгляду. Предметом апеляційного перегляду є судові рішення, ухвалені (постановлені) внаслідок розгляду заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами з точки зору його законності та обґрунтованості в межах апеляційної скарги.

Суди апеляційної інстанції не вправі виходити за межі повноважень, якими вони наділені кримінальним процесуальним законом, навіть у випадках, якщо в апеляційній скарзі йдеться про перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами, оскільки це компетенція інших судів, яка має бути реалізована в межах їх повноважень в порядку провадження за нововиявленими обставинами».

Особливості перегляду: що переглядати? Доктринальна оцінка

Своєю чергою, особливостями перегляду оскаржуваних в провадженні рішень в апеляційному порядку є те, що за загальним правилом суди апеляційної та касаційної інстанцій переглядають судові рішення в межах апеляційної та касаційної скарг згідно з правилами судового розгляду в суді першої інстанції з урахуванням особливостей, передбачених гл. 31 КПК, та правилами розгляду в суді апеляційної інстанції з урахуванням особливостей, передбачених гл. 32 КПК відповідно. Натомість особливості здійснення кримінального провадження за нововиявленими або виключними обставинами передбачені гл. 34 КПК.

Відзначимо, що на думку І. В. Басистої, певні особливості перегляду оскаржуваних у провадженні рішень в апеляційному та/чи касаційному порядку можуть слідувати з положень ст. 394, 424 КПК України лише в тій частині, що ст. 184 співвідноситься з кримінальною процесуальною можливістю оскарження розглядуваних рішень. Предметом апеляційного (касаційного) перегляду є судові рішення в цілому, ухвалені (постановлені) внаслідок розгляду заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами, з точки зору його законності та обґрунтованості в межах апеляційної (касаційної) скарги, а не лише заява про перегляд рішення за нововиявленими обставинами, яка вже була визнана прийнятною для перегляду судового рішення судом нижчої інстанції (Басиста І.В. Окремі проблеми та особливості оскарження судових рішень за наслідками кримінального провадження за нововиявленими обставинами. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, стор. 183–184).

Таким чином, слід вказати, що суди апеляційної та касаційної інстанцій не вправі виходити за межі повноважень, якими наділені кримінальним процесуальним законом, навіть у випадках, якщо в апеляційній або касаційній скаргах йдеться про перегляд судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами, оскільки це компетенція інших судів, яка має бути реалізована в межах їх повноважень у порядку провадження за нововиявленими обставинами.

Отже, не є предметом розгляду вищих судових інстанцій заява про перегляд рішення за нововиявленими обставинами, яка була визнана прийнятною для перегляду судового рішення судом нижчої інстанції, оскільки вона є предметом розгляду суду саме тієї інстанції, який першим допустив помилку внаслідок незнання про існування таких обставин.

Аналіз повноважень суду апеляційної інстанції, які зазначені у ст. 407 КПК, дозволяє стверджувати, що з урахуванням наведеного цей суд вправі розглядати саме скарги на вирок або ухвалу суду першої інстанції, а не заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами. Адже, як вже зазначалося, для розгляду заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами гл. 34 КПК встановлена інша належна правова процедура. Тож саме з огляду на повноваження суду апеляційної інстанції, зазначені у ст. 407 КПК, та з урахуванням положень гл. 34 КПК рішення апеляційного суду про залишення без задоволення заяви засудженого про перегляд за нововиявленими обставинами обвинувального вироку місцевого суду не відповідає вказаним вимогам. Адже такий підхід, крім наведеного, фактично позбавляє особу доступу до належної правової процедури поновлення розгляду справи.